

Juryrapport uitreiking Gemalenpluim 4 november 2022

Juryrapport gemalenpluim 2022

‘Wikken en Wegen’

- **1. Inleiding**

- Zoals gebruikelijk werd voorjaar 2022 de oproep voor nominatie met de gehanteerde criteria verzonden aan de deelnemers van de NGS. Het aantal nominaties bedroeg 5, waarvan 2 in de categorie Waterschappen, 2 in de categorie Stichtingen en één gezamenlijke nominatie van een Stichting en Waterschap.
- Vanwege door corona opgelopen vertraging moest de verwachte nominatie van het eerder aangehouden Gemaal Makkumer-en Parregeestermeerpolder te Makkum worden doorgeschoven naar 2023.
- De samenstelling van de jury bestond uit Peter Nijhof (algemeen adviseur NGS, juryvoorzitter), Kees Tak (bouwkundig adviseur NGS) en Henk Wolven (bestuurslid NGS) als opvolger van Jef Landman, die het bestuur en daarmee ook de jury eind 2021 heeft verlaten.

Nominaties

- **2. Beoordeelde nominaties**

De gemalen worden gepresenteerd in volgorde van binnenkomst.

- **2.1. Putter Stoomgemaal, Putten (1885)**

.Eigenaar: Stichting Vrienden van het Putter Stoomgemaal

- .Periode: september/oktober 2021
- .Schoorsteen in originele staat gebracht/gerestaureerd
- .In een eerdere situatie (Stoommachinemuseum Medemblik) heeft de jury geoordeeld dat het opknappen van een schoorsteen bij een operationeel stoomgemaal onderdeel is van reguliere instandhoudingswerkzaamheden en daarmee op zichzelf onvoldoende prijswaardig
- Dat neemt niet weg, dat de organisatie én financiering van de ingrijpende restauratie van de schoorsteen voor de enige particuliere eigenaar van een stoomgemaal een prestatie van formaat genoemd mag worden.

Putter stoomgemaal

Putter stoomgemaal

Gemaal Cromstrijen

- **2.2. Gemaal Cromstrijen, Numansdorp (1971)**
.Eigenaar: Waterschap Hollandse Delta
- .Periode: 2020
- .In- en uitwendige renovatie, waarbij de Stork dieselmotor is vervangen door 2 elektrische motoren, waardoor capaciteit is vergroot en twee andere gemalen konden worden gesloopt. Deze aanpak is onderdeel van beleid om alle dieselmolens met een capaciteit groter dan 100 m³/minuut te elektrificeren. Eén dieselmotor is een tijd lang in opslag gehouden voor een geïnteresseerde die deze wil behouden, maar deze is niet gevonden waarna de motor alsnog is afgevoerd.
- .Het behoud van een jong gemaal door modernisering is op zich een goed uitgangspunt, maar bij de uitvoering zijn zodanige ingrepen gepleegd dat te weinig karakteristieken van bestaande gemaal zijn behouden: de voorgevel is van open, transparant gewijzigd in gesloten, de originele kleur blauw is vervangen door een algemeen door het waterschap toegepaste kleur donkergroen, de openheid van het interieur is door de gekozen opstelling van de nieuwe installaties versnipperd en van de dieselmolening is uiteindelijk niets zichtbaar gebleven.

Gemaal Cromstrijen na renovatie

Gemaal Cromstrijen

Gemaal Hellegatspolder

- **2.3. Gemaal Hellegatspolder, Warmond (ca. 1945)**
.Eigenaar: Hoogheemraadschap van Rijnland
- .Periode: 2021/2022
- .Klein, bakstenenvijzelgemaal, 8.5 m³/minuut. In verband met noodzakelijke renovatie gesloopt en herbouwd als vergrote kopie vanwege de status van beeldbepalend object.
- .Deze vorm van vernieuwing is op zich weldoordacht, maar met de sloop van het origineel zijn de cultuurhistorische waarden volledig verdwenen, alleen het beeld is gehandhaafd. Deze aanpak moet als nieuwbouw worden beschouwd en is daarom niet pluimwaardig.

Gemaal Hellegatspolder voor en na renovatie

Gemaal 1879

- **2.4. Gemaal 1879, Akersloot (1879)**

- .Eigenaar: Stichting Gemaal 1879

- .Periode: 2020/2021

- .In 1990 buiten gebruik gesteld, overgedragen aan de Stichting. Maalvaardig gemaakt door herstel houten tandwiel en dak- en metselwerk en nieuwe energieaansluiting, op conto van HHNK. Gemaal heeft nu reserve-bemalingsfunctie ihkv klimaatverandering/adaptatie, op gezamenlijke kosten van de gemeenten Castricum en Uitgeest, waardoor onderhoud bestuurlijk geborgd is. Het gemaal is een gezamenlijke nominatie van de stichting en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier.

- .De uitgevoerde werkzaamheden zijn zeer beperkt en vallen onder regulier onderhoud en zijn daardoor op zich niet pluimwaardig. Niet eerder stond de jury evenwel voor de vraag, of het hernieuwd functioneel inzetten en verzekerde financiering van een 'afgedankt' gemaal op zich óók pluimwaardig is. Volgens de huidige criteria niet, maar de jury kan besluiten om dit als een nieuw beoordelingsaspect aan de bestaande criteria toe te voegen. Maar: tijdens het spel kunnen de regels niet worden veranderd, daartoe kan pas na de ronde 2022 worden besloten. Daarop vooruitlopend besluit de jury wel voor het eerst te komen tot een **Eervolle vermelding** ipv een Gemalenpluim.

Gemaal 1879

Gemaal 1879

Stoomgemaal Teylingens

- **2.5. Kolenloods Stoomgemaal Teylingens, Kamerik (1926)**
.Eigenaar: Stichting Watererfgoed Groot-Woerden
- .Periode: 2019/2021
- .Gemaal is eerder gerestaureerd (opening 2015), gesloopte kolenloods is gereconstrueerd op basis van oorspronkelijke tekeningen (2019), ingericht (2020) en in gebruik genomen (2021) als multimedia-expositieruimte , tevens vergaderruimte. Herbouw/reconstructie van een verdwenen gemaal//bijbehorend gebouw zoals de kolenloods is feitelijk nieuwbouw en is daarom niet pluimwaardig. Evenwel: dankzij de herbouw van de kolenloods is het oorspronkelijke ensemble gecompleteerd en kreeg de museale/educatieve functie letterlijk de ruimte, van groot belang voor het maatschappelijk draagvlak voor duurzaam behoud van het gemaalcomplex. Andere overweging is dat de stichting destijds in overleg met de jury het gemaal zelf na restauratie niet voor de Gemalenpluim heeft voorgedragen, in afwachting van de toen al geplande, maar sterk vertraagde herbouw van de kolenloods.

Stoomgemaal Teylingens

De prijswinnaar is:

- **3. De prijswinnaar**
- In de categorie Waterschappen kwam naar het oordeel van de jury op grond van de hiervoor geformuleerde overwegingen helaas voor het eerst geen gemaal in aanmerking voor de gemalenpluim.
- In de categorie Stichtingen verdiende volgens de jury de reconstructie van de kolenloods bij Stoomgemaal Teylingens daarentegen wel een gemalenpluim op grond van de hieronder geformuleerde overwegingen:

Gemalenpluim 2022

Toegekend aan het

Bestuur Stichting Water Erfgoed Groot Woerden

Wegens eerdere restauratie van het Stoomgemaal Teylingens te Kamerik (2015) en thans de herbouw van de voormalige houten kolenloods (2019-2021). Daarmee is het oorspronkelijke ensemble gecompleteerd en kan de museaal-educatieve functie worden uitgebouwd. Zo wordt tevens het maatschappelijk draagvlak voor duurzame instandhouding versterkt.

Het bestuur van
De Nederlandse Gemalenstichting (NGS)

4 november 2022

De activiteiten van de NGS worden mede mogelijk gemaakt door Bosman Watermanagement, GMB Waterkwaliteit & Installaties en Tauw.